

UN CERT BALANÇ..... I UNES QUANTES VERITATS

Quasi tots els historiadors de la guerra civil espanyola 1936-1939, i no importa de quina nacionalitat siguin, quan parlen del punt negre d'aquesta o sigui, dels assassinats que és cometeren, tant d'una banda com de l'altra, dels dos bàndols en lluita, no s'arriben mai a posar d'acord quant al nombre de les persones que és van matar. Si escoltem els que fan història i que simpatitzen amb els franquistes ens diuen, sense que ens aportin cap prova seriosa, que foran els "rojos" els qui van assassinar més gent a la rereguarda. I si escoltem els partidaris i simpatitzants d'aquests darrers, en diuen tot el contrari: que són els franquistes els qui més bàrbarament és distingiren matant més, molts més, ciutadans. Fins al moment actual no s'ha pogut treure l'entrellat de tot allò que tant avergonyí els que cometien aquells actes salvatges. Els autors i els qui els inspiraven. I, tal com marxen les coses, creiem que serà molt difícil poder-ho saber mai.

Això sí, durant els quaranta anys que ha imperat el franquisme a la nostra terra, els "vencedors" ja han procurat d'inflar les coses i les xifres al damunt de l'esquena dels republicans. Ensenms que, a totes les ciutats, viles, pobles i poblets, aixecaren monuments i plaques de marbre a les cantonades, i per tot arreu hi inscrivien els noms i cognoms de les persones que foren immolades pels antifranquistes i els "incontrolats". I, també, tenint cura de no esmentar els que ells, els franquistes, van assassinar. I si durant tot aquell temps de "caudillisme" algun escriptor o historiador del nostre país s'atrevia a dir-ne alguna cosa, de seguida se'l feia callar o se'l perseguia despietadament, fent desaparèixer el que havia escrit. Dels diferents casos ocorreguts, cal esmentar el llibre que va publicar el canonge Montero, de Salamanca, en el qual publicava tots els noms i cognoms dels religiosos i religioses que van ser assassinats en tota la zona republicana pels "rojos". En total no arribem a vuit mil; en canvi la propaganda oficial dels franquistes, i àdhuc la que feia la mateixa Església, sempre havia donat xifres colossals de 70.000 a 80.000, per tal d'esverar tota l'opinió internacional, que estava contemplant com ens esbatussàvem els uns i els altres per obra i gràcia dels que s'havien aixecat en armes contra la Segona República. El fet força curiós és que l'esmentat llibre del canonge Montero ha desaparegut de la circulació, i des de fa molts anys no hi ha manera de trobar-lo en cap llibreria ni enlloc i, per tant, és una veritable peça de convicció i una veritable requisitòria contra el franquisme. I se'n podrien citar, encara, molts d'altres, de llibres i documents que mai no han deixat que circulessin en el nostre país. Amb tot, no ens desviem i continuem parlant del que va succeir a la ciutat de Badalona. Sobretot els primer mesos després del 19 de juliol del 1936.

Ja hem explicat, en els anteriors capítols que anem donant a conèixer en aquest llibre, que el Comitè de Salut Pública d'aquella ciutat marítima que tanta història té al llarg dels segles, és a dir, tots els membres i components d'aquell organisme revolucionari s'esforçaren tot el que van poder, jugant-se cada dia i cada nit llurs vides, per evitar els assassinats i enfrontant-se a cada moment amb els que és dedicaven a matar gent, vinguessin d'allà on vinguessin. I és pot assegurar, sense por que ningú ho pugui desmentir, a menys que és menteixi i es vulguin negar tots els fets que van ocórrer.

En aquest aspecte, i una vegada finalitzada la guerra civil, és que els franquistes, i àdhuc gent de dreta, als quals s'havia salvat la vida, és jugaren les seves, de vides, per tal d'evitar els afusellaments i assassinats que cometien els

seus acòlits contra els antifrancistes i republicans?. Que nosaltres sapiguem, no hi hagué ni un sol cas. Ni un de sol. I això, penso, no pot ésser més eloqüent.

Naturalment, i per desgracia, no és pogueren salvar tots els que foren assassinats, el nombre dels quals s'eleva a 85 o 86 persones, segons xifres "oficials",

Però..., ¿és que els franquistes han dit mai o declarat públicament que són més, molts més d'un centenar els antifeixistes que ells van fer afusellar i assassinar?. No, res no han dit mai de tot això!. I per tant, una bona colla de tots aquells "rojos" republicans que foren immolats d'una manera despietada, també s'havien jugat la vida per tal d'evitar que matessin gent de dreta. I, que nosaltres sapiguem, cap d'aquests no aixecaren mai la veu per impedir que fossin assassinats. Ni per pietat no ho van fer.

I....., com a afegitó, també podem dir: si el traïdor Franco i els militars que el secundaren, com la carlinada i altres especies reaccionaries del nostre país, amb el suport dels alemanys, italians, portuguesos i els moros, no s'haguessin aixecat contra el poble espanyol ¿hi hauria hagut els milers i milers de ciutadans que hi deixaren la pell?. Sens dubte que no. Com tampoc, a Badalona, no haurien estat assassinats per l'aviació italiana 128 ciutadans, entre ells dones, criatures i homes. Ni haurien mort aquells 43 badalonins en els camps de la mort de l'Alemanya Hitleriana.

I no parlem d'aquells ciutadans de la nostra ciutat que havien estat de dretes i monàrquics, que havien evolucionat –ja abans de la República- i s'havien adherit a partits polítics d'esquerra o a la C.N.T., com, per exemple, fou el cas d'aquell digne ciutadà badaloní Angel Gil Silvestre, advocat, escriptor i redactor i lector de l'Editorial Espasa Calpe, de Barcelona. Aquest digne ciutadà badaloní fou jutge municipal de la nostra ciutat els anys 1916, 1917 i 1918, quan tingueren lloc els fets luctuosos del dia 26 d'agost de l'any 1918, en els quals la Guardia Civil assassinà quatre obrers a la mateixa plaça de les Cases Consistorials, en el precís moment que l'alcalde, senyor Martí Cabot, estava parlant des de el balcó principal per tal d'apaivagar la gernació allí aplegada, que exigia l'alliberament de sis obrers de la Casa Cros que havien estat detinguts i traslladats a Barcelona. D'aquella matança humana, el jutge Angel Gil Silvestre, que en fou testimoni presencial, en protestà vivament, la qual cosa li valgué que la gent de dretes, fins i tot les de l'Església, li gressin l'esquena, i la feina que va tenir per a fer front a la vida i poder viure. Ell i tota la seva família.

Un altre home que, si bé pertanyia a l'organització separatista ESTAT CATALÀ, quan esclatà la subversió militar el 18 de juliol del 1936, és posà al costat dels republicans per a defensar la República, una vegada finalitzada la guerra el dia 2 de febrer del 1939, l'afusellaren al Camp de la Bota. I no parlem d'aquells onze badalonins que del 23 al 26 de febrer foren afusellats en aquell mateix camp, entre ells Josep Botey i Garriga, que pertanyia a l'associació "Palestra", l'Andreu Jordà i Andres, de l'Esquerra Republicana de Catalunya, el sots-caporal de la Guardia Urbana, Santiago Alonso Elies, i Joan Caballería Palou, ex-cenetista, els quals, tots ells, i des de el primer dia, s'oposaren violentament als incontrolats i aconseguiren salvar moltes vides. Però.... el més punyent de tots aquells casos d'homes afusellats fou el de l'excel·lent amic Joan Caballería i Palou, quan l'executaren, el seu fill gran, l'Emili, moria al front de batalla; com també morí al front l'altre fill, l'Antonio, que deixava en la més gran desesperació per aquelles morts i per la misèria que van haver de patir, la seva esposa, i els altres fills: Montserrat, Octavia i Ramón. Aquest fou el "premi" que va obtenir aquella magnífica família per part

dels qui volien "salvar" Espanya. Si, "salvar-la" per enfonsar-la durant quaranta anys de franquisme, d'oprobri, de persecucions, assassins i desesperacions de tot un poble laboriós i honrat, que no és mereixia aquell tracte que se li donava per part dels alliberadors de "Deu i de la Pàtria".

I per què no parlar d'aquells altres immolats: Frederic Xifré, Anselm Toia i Vicenç Duran Comas, tots tres membres del Comitè de Salut Pública, el primer d'ells batlle de la ciutat i president de l'esmentat Comitè, els quals també és van jugar la vida per tal d'evitar assassins i, en canvi, tots tres foren afusellats al Camp de la Bota, el mes d'abril i 15 de febrer de 1940.

Com també cal esmentar, entre altres, els ciutadans que tant i tant van fer per tal d'evitar les bestieses de matar gent: en Francesc Marimon i Codina, executat el dia 30 de març de 1939, juntament amb el culte i magnífic apotecari creador de la Cooperativa Farmacèutica de la nostra ciutat, Eduard Esteban Iglesias, igualment executat en el ben trist i tràgic Camp de la Bota. D'aquest cas, algun dia s'haurà de parlar del perquè i per quin motiu se'l va matar.

Com tampoc no podem deixar de parlar de les execucions de que foren víctimes el militant obrer Amadeu Bonet i Sarret, Angel Carboneras Escobar i el seu cunyat Marià Gil Ferrer, els quals tant i tant van actuar salvant gent, entre ells els enginyers de la Casa Cros. I no parlem, encara, del bon amic de sempre, en Josep Romeo i Soriano, que treballava a la perfumeria Parera, de la nostra localitat, el qual, amb altres companys, salvà al patró Parera i la mateixa empresa. El que seria interessant de saber és si el "senyor" Parera va fer cap pas per salvar-lo a en Romeo. Si no hi ha proves del contrari, no podem deixar de dubtar-ne.

I quants i quants, encara, en podríem esmentar, de ciutadans badalonins que foren immolats sense cap mena d'escrúpols ni de remordiment de tota aquella munió d'homes. Com, igualment, d'aquella simpàtica i bona militant de la Joventut Femenina d'Esquerra Republicana de Catalunya, la Carmeta Claramunt i Bonet, afillada de Can Quimet Pintor, del carrer del Mar, la qual condemnaren a l'execució capital al Camp de la Bota. I nosaltres ens preguntem què havia fet aquella xicota perquè el Tribunal Militar de Barcelona arribés a condemnar-la a mort i a executar-la en aquell fatídic Camp de la Bota, de la barriada del Poble Nou de Barcelona.

Es clar, ja pensem que la defensa, si defensa és, que tenen els franquistes per justificar els seus assassins és que els "rojos" en mataren de 86 a 87 dels seus partidaris. Però..., si això pot ser un argument vàlid, que nosaltres no podem acceptar de cap de les maneres, ja que –i aquest és el nostre argument fort-, qui són els que és van sublevar contra el regim republicà establert a Espanya?. Qui són els que el dia 10 d'agost ja s'aixecaren en armes a Sevilla per a estrangular la República, sinó el General Sanjurjo i els militars, falangistes i monàrquics que el varen seguir?. En fi, durant tot el temps que hi hagué la República en el nostre país, les classes reaccionaries, no s'estigueren ni un moment quietes per tal de fer la vida impossible a aquell regim democràtic que el poble espanyol havia escollit en unes eleccions que ningú no pot desvirtuar. I el que va passar a Badalona aquells dies tant turbulents i tràgics del mes de juliol del 1936 que vivia el nostre poble per obra i gràcia de les classes reaccionaries, també va ocórrer a molts indrets de Catalunya i a la resta de la península espanyola, en els quals hi havia homes responsables i de bon cor, que feren tots els impossibles –i amb perill de llurs vides- per tal d'evitar la disbaixa de fer sang per fer sang. Encara que sigui a corre-cuita, en citarem uns quants, dels esmentats pobles: a Palafrugell, per exemple, on gràcies al coratge i valentia que tingueren els dos cenetistes Pau Palau i Pere Pey, secundats per altres ciutadans, s'evità una veritable sagnia humana.

Podem parlar, igualment, de la ciutat de Mataró, on s'evità, i amb quin coratge, que homes com Joan Peiró juntament amb companys de la C.N.T. i d'altres partits, que la caserna d'artilleria de muntanya és convertís en un mar de sang. I cal que esmentem, també, el que succeí al poble de Montblanc, on gracies a l'actitud ferma i plena de coratge dels dos cenetistes Josep Abellà i Ramón Porté, s'evità que uns "esverats" de Barcelona no matessin el cardenal Vidal i Barraquer de Tarragona. Ens permetem d'extreure d'una lletra que no fa gaire ens va enviar l'amic Porté, els següents mots, en els quals s'explica com i de quina manera foren salvats per aquells dos camperols: "Un dia dels primers de juliol del 1936, foren detinguts a Montblanc dos homes que no eren de la contrada i feien sospitar que eren fugitius d'un altre indret. No eren altres que el cardenal Vidal i Barraquer de Tarragona, i el seu secretari, també eclesiàstic. Se'ls tancà, guardats per un bon escamot d'homes ben armats, per tal d'evitar que alguns "incontrolats" se n'apoderessin. És comunicà de seguida als organismes oficials de la Generalitat perquè prenguessin una determinació i així poder salvar aquells dos homes, ja que no era cap mena de secret per ningú que el cardenal Vidal i Barraquer no estava d'acord amb els sublevats militars. I, molt menys encara, amb les altes esferes de l'Església Catòlica, ja que aquesta estava d'acord amb la sublevació franquista. Un dia, però, és presentà un camió ple d'homes armats, procedents de Barcelona. Amb males formes i gestos violents demanaren al Comitè Antifeixista de Montblanc que els entreguessin els dos homes detinguts. Pretensió que fou denegada terminantment, per aquell Comitè. És van bescanviar paraules fortes i amenaces per ambdues parts. Finalment, aquells homes armats és van convèncer que no hi havia res a fer i se'n tornaren vers la capital de Catalunya. Dos dies després és presentaren un diputat de la Generalitat i quatre mossos d'Esquadra, els quals digueren: "Venim a cercar el cardenal Vidal i Barraquer". "En nom de qui?" els preguntà en Porté. "Sóc diputat", va contestar l'interpel·lat abans indicat. "Doncs ser diputat no vol dir res", li va replicar en Ramón Porté. Van discutir una llarga estona. Davant la negativa del Comitè, que no el volia donar, de cap manera, els dos religiosos, el diputat va telefonar sense pèrdua de temps al Conseller de Cultura, Ventura Gassol, al qual digué: "Aquí hi ha en Porté, de la C.N.T., que és nega a donar-nos el cardenal". Llavors en Gassol li digué a en Porté: "Home, company Porté per què no vols donar el cardenal". Pregunta a la qual el nostre amic camperol va respondre: "Nosaltres no ens neguem a res. El que exigim és un document que vagi acompanyat d'una signatura responsable, o sigui, la del President de la Generalitat. Podeu dir als vostres comissionats que tornin a Barcelona". La discussió amb el Conseller de Cultura durà també un quart. Llavors és posà al telèfon en Lluís Companys, i és va produir la següent conversa:

"President: Hola Porté!. Company Porté, quina importància té això que no voleu l'home? És que no hi ha confiança entre nosaltres?"

"Porté: No és tracta de vós ni de jo. Vós representeu la Generalitat, i jo el Comitè de Salut Pública i la C.N.T. de Montblanc i signat de la vostra mà i us entregarem el cardenal i el seu secretari, que, per cert, vosaltres no ens el demaneu aquest darrer."

"President: Però..., company Porté, per què aquesta exigència, com si la meva paraula no servís per a res."

"Porté: És perdre el temps Companys. És responsabilitat el que nosaltres volem, ja que les paraules se les emporta el vent."

"President: Però..., jo sóc el President de la Generalitat".

“Porté: D’acord, i com a tal hauríeu de saber quin és el vostre deure, President”.

La discussió o, més ben dit, el diàleg fou llarg i crispat. A la fi, en Lluís Companys, President de la Generalitat, va enviar un motorista amb el document que els de Montblanc li havien exigit. Fou així, doncs, com foren salvats el cardenal Vidal i Barraquer i el seu secretari. D’aquesta manera i no pas per la intervenció d’en Ventura Gassol. Com tampoc per en Garcia Oliver, com hi va haver qui va tenir interès a dir-ho en aquella època.

I ara cal que esmentem, igualment, l’actuació que tingué en Joan Peiró en aquells dies febrerosos i plens de perills, ja que fou el primer a sortir a la palestra i denunciar, i amb quin valor i coratge, el que estava passant a la rereguarda. Només cal que citem aquelles frases que va escriure en un article, recollit en un llibre, “Perill a la rereguarda”, en el qual deia: “Si les revolucions consistissin a robar i a matar gent, els lladres i els assassins per ofici i per instint, serien els més grans revolucionaris. Justament, però, és tot el contrari. Els més grans revolucionaris, dels quals la Història és complau a parlar, són els més allunyats que és troben del vessament de sang i de la amoralitat de les expropiacions per al gaudi personal. Jo no he negat mai que les revolucions no comportin, com una llei fatal i ineludible, el vessament de sang. Al contrari, he reconegut sempre que les revolucions són tant més profundes com més gran és el vessament de sang. Les revolucions que hom ha volgut operar sense vessament de sang, no han estat revolucions, han estat ridículs simulacres, com hom operà a Espanya el 14 d’abril de 1931.

Però...., el vessament de sang, en les revolucions dels pobles, tot i essent un fet de naturalesa inhumana, sostret a tota llei i a tots els principis que no siguin els de la bestialitat, és, en canvi, un fet que no pot, que no hauria d’escapar ni ultrapassar els límits assenyalats per la consciència de l’individu, és un altre cas, per les pròpies conveniències de les revolucions. No hi ha cap revolució en la que, mitjançant l’egoisme especulatiu dels homes que la impulsen, hom no aspiri a la conquesta de l’adhesió de les classes populars que tenen punts d’afinitat amb la revolució, i ningú no podria demostrar-nos, amb la Història a la mà, que el terrorisme, que l’assassinat sistemàtic, per ell mateix, per ganes d’assassinar a tort i a dret, encara que sigui a compte dels assassinats de l’enemic, puguin o hagin estat mai els elements adients per a atreure’s les consciències que la revolució necessiti conquerir.

La mateixa Revolució Francesa, que fou tan pròdiga en el vessament de sang innocent, caigué, al cap de pocs anys, a mans d’un ambiciós, Napoleó, que tenia ànima de tirà. Els principis d’aquella Revolució, com totes les coses espirituals, restaren guardats, guardats per reduïdes seleccions, com el foc sagrat que vetllaven les vestals, a l’altar de la immortalitat. El poble, però, embrutit i rebolcant-se en els basals que enllotaven els carrers de París, és deixà endur per la ferum de la sang que havia de vessar-se en altres pobles, i canvia les llibertats conquerides amb la Revolució per donar-se un amo, un cònsol que esdevingué emperador.

Quan els pobles cauen en la bestialitat que fatalment determina el menyspreu de la vida humana, són pobles que perden per molt de temps el sentiment de l’espiritualitat i de la pròpia dignitat, ja no són pobles que pensin en el que de més gran poden tenir: la llibertat. Només pensen en la violència, i no hi ha cap poble que visqui dignament, en qualsevol dels aspectes de la vida social, si no té altre mitjà ni altre fi que la violència.

I aquest home, aquest obrer vidrier que arribà a ésser Ministre d'Indústria en el Govern Largo Caballero, i que una vegada acabats els sagnants fets del mes de Maig del 1937, quan és produí la crisi governamental, aquest home que tenia tan alt concepte de la REVOLUCIÓ i dels homes que la servien, retornarà al seu treball d'obrer vidrier a la Cooperativa Cristallera de Mataró, de la qual era un ferm puntal. I per a servir una vegada més la Revolució naixent. I aquest home, que tant de bé havia fet durant tota la seva vida, els franquistes no dubtaren gens ni mica en afusellar-lo "Aquesta és la justícia d'en Franco", clamà en veu ben alta davant del piquet d'execució en el moment que els soldats disparaven els seus fusells al seu cos. En el seu i en el dels altres cinc antifranquistes que també foren inmolats "Por Dios y por la Patria".

Nosaltres no coneixem cap homes dels que actuaren en el bàndol franquista, i en llocs de més o menys relleu, que tinguessin, o que tingueren, el valor que va tenir en Joan Peiró de denunciar les malifetes que feien els "incontrolats". Els que si és comportaren dignament per mirar de salvar-lo –justícia obliga a manifestar-ho foren el periodista barceloní Santa Marina, a la vegada falangista, que és presentà davant del Tribunal Militar de València, el dia que jutjaren a en Peiró, i l'alferes de l'exercit franquista que el defensà, i que el dia abans s'enfrontà, i de quina manera, amb el Capità General de València, Alvarez Arenas. Aquest alferes, Luis Serrano, per la gosadia que va tenir, d'enfrontar-se amb l'abans esmentat Capità General de la regió valenciana, fou desterrat a l'Àfrica. El dissortat Lluís Serrano va morir aixafat per un camió a Caracas (Veneçuela) a primers del mes de gener de 1981. (Vegeu el llibre Records d'un sindicalista llibertari català, de l'autor d'aquestes ratlles, en el qual s'explica com i de quina manera fou jutjat, condemnat a mort i executat al poble de Paterna (València), el dia 24 de juliol de 1942).

I retornant una altra vegada a Badalona, hem de manifestar que, com ja hem dit més amunt d'aquest capítol, queden moltes més coses a dir i explicar de tot el que va passar en aquells dies del mes de juliol del 1936 i durant tot el transcurs de la guerra civil que varen provocar els franquistes a tot el país.

El país, el nostre, que no és mereixia, ni de prop ni de lluny, que se'l condemnes a haver de viure aquella lluita fratricida que tantes llàgrimes i sang innocent va costar. Coses i fets ocorreguts a la ciutat badalonina que, si la salut ens ho permet –la salut i els anys- continuarem la nostra tasca històrica i narrativa com ja anem fent des d'uns anys al moment actual.